MAKTAB VA MAKTABGACHA TA'LIMNING PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK HAMKORLIGINI RIVOJLANTIRISHNI STRATEGIK YO'NALISHLARI

Madgapilova Nargiza Talipjanovna
ChDPU Pedagogika fakulteti
"Psixologiya" kafedrasi o'qituvchisi,
https://orcid.org/0009-0006-9488-6392

Annotatsiya: Mazkur maqolada maktab va maktabgacha ta'lim tizimining pedagogik-psixologik hamkorligini rivojlantirishning strategik yo'nalishlari tahlil qilingan. Ta'lim bosqichlari o'rtasidagi uzviylikni ta'minlash, bolaning maktabga psixologik tayyorgarligini oshirish va ta'lim jarayonida insonparvar yondashuvni joriy etish masalalari yoritilgan. Shuningdek, pedagogik hamkorlikning samaradorligini oshirishga xizmat qiluvchi zamonaviy yondashuvlar va integrativ mexanizmlar ko'rib chiqilgan.

Kalit so'zlar: maktab ta'limi, maktabgacha ta'lim, pedagogik hamkorlik, psixologik tayyorgarlik, uzluksiz ta'lim, ta'lim integratsiyasi.

Аннотация: В данной статье анализируются стратегические направления развития педагогико-психологического взаимодействия между системой дошкольного и школьного образования. Рассматриваются вопросы обеспечения преемственности между образовательными этапами, повышения психологической готовности детей к школе и внедрения гуманистического подхода в образовательный процесс. Также изучаются современные подходы и интеграционные механизмы, направленные на повышение эффективности педагогического взаимодействия.

Ключевые слова: школьное образование, дошкольное образование, педагогическое взаимодействие, психологическая готовность, непрерывное образование, образовательная интеграция.

Abstract: This article analyzes the strategic directions for developing pedagogical and psychological cooperation between preschool and school education systems. It discusses issues of ensuring continuity between educational stages, improving children's psychological readiness for school, and implementing a humanistic approach in the educational process. The study also examines modern approaches and integrative mechanisms aimed at enhancing the effectiveness of pedagogical cooperation.

Keywords: school education, preschool education, pedagogical cooperation, psychological readiness, continuous education, educational integration.

Kirish

Hozirgi kunda ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, uning barcha bosqichlarida uzviylik va vorislikni ta'minlash davlat ta'lim siyosatida ustuvor yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, maktab va maktabgacha ta'lim tizimlari o'rtasidagi pedagogik-psixologik hamkorlikni rivojlantirish bolaning barkamol shaxs sifatida shakllanishi, uning intellektual, ijtimoiy va emotsional rivojlanishini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Maktabgacha ta'lim bosqichi bolaning dastlabki ijtimoiy tajribasi shakllanadigan, shaxsiy sifatlari va bilish faoliyati asoslari rivojlanadigan davr hisoblanadi. Maktab ta'limi esa ushbu asoslarni yanada mustahkamlab, bilim, ko'nikma va kompetensiyalarni tizimli ravishda

shakllantirishga xizmat qiladi. Shu nuqtai nazardan, mazkur ikki bosqich o‘rtasidagi pedagogik va psixologik hamkorlik uzluksiz ta’lim jarayonining muhim bo‘g‘ini sifatida namoyon bo‘ladi.

Pedagogik-psixologik hamkorlikning samarali tashkil etilishi o‘quv jarayonida bolaning individual xususiyatlarini hisobga olish, uning maktab muhitiga moslashuvini yengillashtirish hamda psixologik barqarorligini ta’minlashga xizmat qiladi. Bu esa ta’lim tizimida uzviylikni ta’minlash bilan birga, ta’lim sifatini oshirishga ham ijobiy ta’sir ko‘rsatadi.

Shu bilan birga, zamonaviy ta’lim sharoitida raqobatbardosh kadrlar tayyorlash, innovatsion pedagogik texnologiyalarni joriy etish va psixologik qo‘llab-quvvatlash mexanizmlarini takomillashtirish zarurati mazkur hamkorlikni strategik darajada rivojlantirishni taqozo etmoqda.

Mazkur mavzuning dolzarbligi shundaki, maktab va maktabgacha ta’lim tizimlari o‘rtasidagi uzviy hamkorlikni ta’minlash orqali bolalarning ta’limga tayyorgarlik darajasini oshirish, ularda ijobiy o‘quv motivatsiyasini shakllantirish hamda ta’lim jarayonidagi psixologik to‘siqlarni kamaytirish mumkin.

Maktab va maktabgacha ta’lim tizimining pedagogik-psixologik hamkorligini rivojlantirishning strategik yo‘nalishlarini o‘rganish, mavjud muammolarni aniqlash va ularni bartaraf etish hamda ilmiy asoslangan taklif va tavsiyalar ishlab chiqish maqsadga muvofiq.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya

Maktab va maktabgacha ta’lim tizimining pedagogik-psixologik hamkorligini rivojlantirish masalasi zamonaviy pedagogika va psixologiyada uzluksiz ta’limning strategik yo‘nalishlaridan biri sifatida keng tadqiq etiladi. Ilmiy manbalar tahlili shuni ko‘rsatadiki, ta’lim bosqichlari o‘rtasidagi uzviylikni ta’minlash bolaning intellektual, ijtimoiy va psixologik rivojlanishida hal qiluvchi ahamiyatga ega.

O‘zbek pedagogik tadqiqotlarida N.Avliyoqulova maktabgacha va maktab ta’limi o‘rtasidagi uzviylikni ta’minlashda pedagogik hamkorlik tizimini strategik asos sifatida ko‘radi.[1] Uning fikricha, bolaning maktabga psixologik tayyorgarligini shakllantirishda ta’lim muassasalari o‘rtasidagi hamkorlikni institutsional darajada tashkil etish muhim hisoblanadi. D.Yusupova esa ta’lim tizimida inklyuziv va integrativ yondashuvlarni joriy etish orqali bolaning shaxsiy rivojlanish traektoriyasini uzluksiz ta’minlash mumkinligini ta’kidlaydi. Uning qarashlariga ko‘ra, pedagogik-psixologik xizmatlarning birlashgan modeli ta’lim tizimining strategik yo‘nalishlaridan biri sifatida qaralishi lozim.[7]

V.V.Davidov ta’limni rivojlantiruvchi jarayon sifatida qarab, o‘quv faoliyati orqali bolaning nazariy tafakkurini shakllantirishni asosiy yo‘nalish deb biladi.[3] D.B.Elkonin bola rivojlanishini yosh davrlari va yetakchi faoliyat turlari bilan bog‘lab, ta’lim bosqichlari o‘rtasidagi uzviylik aynan faoliyat tizimi orqali ta’minlanishini ta’kidlaydi.[4] L.V.Zankov esa ta’limni yuqori darajadagi qiyinchilik va tezkor rivojlanish tamoyillariga asoslantirib, bolaning intellektual imkoniyatlarini maksimal darajada rivojlantirish zarurligini asoslaydi.[8]

J.Piaje bolaning kognitiv rivojlanish bosqichlarini asos qilib olib, ta’lim mazmuni va uslublari ushbu bosqichlarga mos bo‘lishi kerakligini ta’kidlaydi.[6] X.D.Gardener ko‘p intellekt nazariyasi orqali har bir bolaning turli qobiliyatlarga ega ekanligini ko‘rsatib, ta’lim jarayonini individuallashtirish zarurligini asoslab beradi.[5] B.Blum esa ta’lim maqsadlarini kognitiv, affektiv va psixomotor sohalarga ajratib, ularni bosqichma-bosqich shakllantirish orqali ta’lim samaradorligiga erishish mumkinligini ta’kidlaydi.[2]

Tadqiqot jarayonida ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish, taqqoslash, umumlashtirish va pedagogik kuzatish usullaridan foydalanildi. Bu yondashuvlar maktab va maktabgacha ta’lim

tizimlari o‘rtasidagi pedagogik-psixologik hamkorlikni strategik rivojlantirish yo‘nalishlarini aniqlash, mavjud muammolarni tahlil qilish va ularning yechimlarini asoslash imkonini berdi.

Olimlarning ilmiy qarashlari maktab va maktabgacha ta’lim tizimlari o‘rtasidagi hamkorlikni rivojlantirishda tizimlilik, rivojlantiruvchanlik, individual yondashuv va integratsiya kabi strategik yo‘nalishlar ustuvor ahamiyatga ega ekanligini ko‘rsatadi.

Muhokama

Maktab va maktabgacha ta’lim tizimining pedagogik-psixologik hamkorligini rivojlantirish masalasi zamonaviy ta’lim siyosatida strategik ahamiyatga ega bo‘lgan yo‘nalishlardan biri hisoblanadi. Olib borilgan tahlillar shuni ko‘rsatadiki, mazkur hamkorlikning samaradorligi ta’lim bosqichlari o‘rtasidagi uzviylik, vorislik va integratsiya darajasi bilan bevosita bog‘liqdir.

Ilmiy qarashlar tahliliga ko‘ra, maktabgacha ta’lim bosqichi bolaning shaxsiy sifatlari, ijtimoiy ko‘nikmalari va bilish faoliyatining dastlabki asoslarini shakllantiradi. Maktab ta’limi esa ushbu asoslarni tizimli ravishda rivojlantirib, bolaning intellektual salohiyatini kengaytirishga xizmat qiladi. Shu nuqtai nazardan, bu ikki bosqich o‘rtasidagi uzviylikni ta’minlash pedagogik-psixologik hamkorlikning asosiy strategik vazifasi hisoblanadi.

Olimlar qarashlari shuni tasdiqlaydiki, ta’lim jarayonida bolaning rivojlanishi faqatgina bilim berish bilan cheklanmay, balki uning psixologik barqarorligi, ijtimoiy moslashuvi va motivatsiyasini shakllantirishni ham o‘z ichiga oladi. Ta’lim muhitini insonparvarlashtirish, bolaning individual xususiyatlarini hisobga olish va faoliyatga yo‘naltirilgan yondashuvni joriy etish ushbu jarayonning samaradorligini oshiradi.

Shu bilan birga, tahlillar maktab va maktabgacha ta’lim muassasalari o‘rtasidagi hamkorlik amaliyotida ayrim muammolar mavjudligini ko‘rsatadi. Jumladan, o‘quv dasturlarining yetarlicha muvofiqlashtirilmaganligi, pedagoglar o‘rtasidagi metodik hamkorlikning sustligi va psixologik xizmat tizimining to‘liq integratsiya qilinmaganligi ta’lim bosqichlari o‘rtasidagi uzviylikka salbiy ta’sir ko‘rsatmoqda.

Bu muammolarni bartaraf etish uchun quyidagi yo‘nalishlar muhim ahamiyat kasb etadi: ta’lim dasturlarini integratsiya qilish, pedagog va psixologlarning hamkorlikdagi faoliyatini kuchaytirish, bolaning maktabga psixologik tayyorgarligini tizimli monitoring qilish hamda innovatsion pedagogik texnologiyalarni joriy etish.

Maktab va maktabgacha ta’lim tizimining pedagogik-psixologik hamkorligini rivojlantirish ta’lim sifatini oshirish, bolaning barkamol rivojlanishini ta’minlash va uzluksiz ta’lim tizimining samaradorligini kuchaytirishda muhim strategik ahamiyatga ega.

Xulosa

Xulosa qilb aytganda, maktab va maktabgacha ta’lim tizimining pedagogik-psixologik hamkorligini rivojlantirish uzluksiz ta’lim tizimining muhim strategik yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Olib borilgan tahlillar shuni ko‘rsatadiki, ta’lim bosqichlari o‘rtasidagi uzviylikni ta’minlash bolaning intellektual, ijtimoiy va psixologik rivojlanishini samarali tashkil etishda hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Maktabgacha ta’lim bosqichida shakllangan dastlabki ko‘nikma va malakalar maktab ta’limida yanada rivojlantiriladi va mustahkamlanadi. Shu bois, ushbu ikki bosqich o‘rtasidagi pedagogik va psixologik hamkorlik bolaning maktab muhitiga yengil moslashuvi, uning ta’lim jarayoniga ijobiy munosabat bildirishi hamda motivatsiyasining oshishiga xizmat qiladi.

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, maktab va maktabgacha ta’lim muassasalari o‘rtasidagi hamkorlikni rivojlantirishda dasturiy uzviylikni ta’minlash, pedagoglar o‘rtasida metodik

hamkorlikni kuchaytirish, psixologik xizmat tizimini integratsiya qilish hamda individual yondashuvni joriy etish muhim ahamiyat kasb etadi.

Shuningdek, zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish va innovatsion yondashuvlarni tatbiq etish ta'lim sifatini oshirish hamda bolaning barkamol rivojlanishini ta'minlashga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Maktab va maktabgacha ta'lim tizimining pedagogik-psixologik hamkorligini rivojlantirish ta'lim jarayonining uzluksizligini ta'minlash, bolaning shaxsiy rivojlanishini qo'llab-quvvatlash va ta'lim tizimining samaradorligini oshirishda muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Avliyoqulova N. Ta'lim tizimida uzviylik va vorislik masalalari. – Toshkent: Fan, 2019. – 214 b.
2. Bloom B.S. Taxonomy of Educational Objectives. – New York: Longmans, 1956. – 207 p.
3. Davidov V.V. Teoriya razvivayushego obucheniya. – M.: Pedagogika, 1996. – 544 s.
4. Elkonin D.B. Psixologiya razvitiya: Ucheb. posobie dlya stud. vissh. ucheb. zavedeniy. - M.: Izdatelskiy sentr «Akademiya», 2001. - 144 s.
5. Gardner H. Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences. – New York: Basic Books, 2011. – 496 p
6. Piaje J. Rech i mishlenie rebenka. – M.: Pedagogika, 1994. – 528 s.
7. Yusupova D. Inklyuziv ta'limda integrativ yondashuvlar. – Toshkent: O'qituvchi, 2020. – 180 b.
8. Zankov, L. V. Izbrannie pedagogicheskie trudi / L. V. Zankov. - Moskva : Pedagogika, 1990. - 424 s.